

Засаднича категорія монографії Валентини Реді – інтегративність, якою вона пояснює природу мистецтва. Якщо йдеться про "вертикальний" культурний зріз, то тут вона виділяє такі етапи: первісний синкретизм; інтегративно-синкретичну єдність Античності (симбіоз мистецтв); "синкретичний синтез" Середньовіччя ("ансамбль мистецтв"); "універсалізм ренесансного типу" (епоха Відродження); "централізаційну єдність" (інтеграція на рівні синтезу мистецтв) епохи Бароко; когнітивні тенденції (теоретичне осмислення постулатів синтезу мистецтв) на межі XVIII–XIX століть; інтегративність як фаза художнього розвитку в епоху Романтизму (розширення аспектів інтеграції – діалог культур, нові стильові синтези); інтеграцію як шлях до поліфонічної єдності на основі "полілогу" епох, культур, стилів – у XX столітті.

У "горизонтальному" вимірі дослідження приваблює обтяжним культурологічним контекстом, що презентує музичний компонент мистецтва кінця XIX – початку XX століття в широких міжвидових та між жанрових зв'язках, тобто пропонує подивитися на твори російських композиторів крізь призму літератури, живопису, декоративно-прикладного мистецтва та театру. Крім партитур безсумнівних класиків, таких як Александр Скрябін, Сергей Танєєв, Ігорь Стравінський, Ніколай Черепнін, Сергей Рахманінов, Анатолій Лядов, Сергей Прокоф'єв, у роботі скрупульозно проаналізовано доробок композиторів так званого "другого ряду", без творчості яких неможливо відчувати внутрішнє бурління епохи межі XIX–XX століть із її гучними маніфєстами, прокламаціями, фантастичними експериментами, творчим універсалізмом, гучними художніми поразками та не менш гучними перемогами.

*Передруковано з часопису "Критика". Рік XVII, Число 3–4 (185–186).
Березень–Квітень, 2013*

Олена Зінкевич

ЗГАДАТИ СВОЇХ ВЧИТЕЛІВ...

З ювілеєм Київської консерваторії, який щойно відшумів, збіглася ще одна дата (теж пов'язана з головним музичним вузом країни): виповнилося сто років ровесниці консерваторії, її багатолітньому деканові і зав. кафедрою – Катерині Вікторівні Майбуrowsій (1913–2002). Маючи уральське коріння, вона пов'язала своє життя з Україною і увійшла в українську культуру як її дослідник, вихователь декількох поколінь музикантів, полум'яний пропагандист і просвітитель.

Ще з студентських років доля немов ненавмисно натякала Катерині Вікторівні про можливе "українське майбутнє". Свердловське музичне училище, на фортепіанному факультеті якого вона навчалася, носило ім'я П.І. Чайковського. А невдовзі, коли розпочалася війна, Київська консерваторія імені П.І. Чайковського була евакуйована до Свердловська, і її радо прийняла під свій дах Уральська консерваторія, де в той час продовжувала навчання і працювала К.В. Майбуrowa. Саме тоді зав'язалися її особисті й професійні зв'язки з київськими

колегами – як виявилось, на все життя. "Жили і працювали дружно, – пише Катерина Вікторівна у спогадах, – допомагали один одному чим могли, разом голодували, мерзли довгими й суворими уральськими зимами (особливо морозною була зима 1943 року), їздили "на картоплю" (збирати врожай), створювали спільні концертні бригади для виступів перед пораненими, слухали останні вісті з фронту, горювали, отримуючи трагічні повідомлення про загибель близьких людей".

Дружба та спільна робота продовжилися згодом – вже у мирний час – у стінах Київської консерваторії. Катерина Вікторівна приваблювала людей талантом спілкування, розумом, широкою освіченістю. Різноманітно обдарована, вона могла б у рівній мірі проявити себе в інших видах мистецтва. Письменник Максим Горький радив їй поступати до Літературного інституту: його листи з Сорренто школярці Каті Поповій (дівооче прізвище) викликали чималий переполох у школі уральського містечка Шадринськ. Але музика була поза конкуренцією.

Доля подарувала Катерині Вікторівні прекрасних вчителів. Її школа – це слухання лекцій Л.А. Мазеля, О.О. Іконнікова, О.К. Ейгеса; заняття у класах М.С. Пекеліса і В.А. Цуккермана (обидва, до речі, і вчилися, і викладали у Київській консерваторії, обидва – керівники

дипломної роботи К. Майбурової, яка закінчила консерваторію як історик і теоретик). Нарешті, це заняття в аспірантурі у М.С. Друскіна.

Паралельно з навчанням доводилося працювати: в училищі (завуч) та в консерваторії (викладач, завідувач кабінетом історії музики). І все це у непростих, м'яко кажучи, умовах: йшла війна... Щоб добути додатковий мізерний пайок для маленької доньки, молода жінка здавала кров, поки лікарі не заборонили: почалися голодні запаморочення. Та наполегливість і сила волі допомагали долати труднощі.

Як напівжартома сказала в одному з інтерв'ю сама Катерина Вікторівна, "так склалися обставини, що я – у моїй професійній та громадській діяльності – у ряді випадків була першою.

– Закінчила Уральську консерваторію ім. М.П. Мусоргського першим випуском новоствореного історико-теоретичного факультету (1942).

– Перша з музикознавців Уралу (а може, й Росії) звернулася до проблем музичного краєзнавства та захистила кандидатську дисертацію з цієї теми ("Музична культура дореволюційного середнього Уралу", 1947 рік, захист від-

бувся на засіданні Вченої ради Ленінградської консерваторії, опонентом був професор О.В. Оссовський).

– З вихованців Уральської консерваторії стала першим кандидатом наук, першим доцентом, першим деканом, першим керівником Наукового студентського товариства".

У 1949–1953 роках К.В. Майбунова працювала в Саратовській консерваторії (доцент, декан історико-теоретичного та вокального факультетів), а у 1953 році переїхала до Києва, пройшовши за конкурсом на посаду завідувача кафедрою історії російської музики (очолювала її у 1953–1958 рр.). Саме Катерина Вікторівна почала у Київській консерваторії – першою в її історії – вести семінар з музичної критики, факультатив музичного краєзнавства, викладати історію музики народів СРСР.

Як декан історико-теоретичного, композиторського та фортепіанного факультетів (1961–1966 рр.) К.В. Майбунова встановила зв'язок із Будинком-музеєм П.І. Чайковського в Кліну та з Кам'янським музеєм О.С. Пушкіна і П.І. Чайковського, організувала практику студентів консерваторії у цих музеях під час літніх канікул. З ініціативи Катерини Вікторівни до роботи у консерваторії було запрошено органістку оперного театру О.М. Петросянц і розпочато (для бажуючих) заняття з органу. Крім того, було порушено справу про встановлення у консерваторії нового органу.

К.В. Майбунова була науковим керівником Наукового студентського товариства (1966–1972 рр.), читала спецкурс історії російської музики, методику викладання музичної літератури, керувала дипломними та дисертаційними роботами. Вона була визнаним методистом у галузі історії музики та музичної літератури (з цим пов'язані складені нею програми, методичні розробки, підручники, наукові розвідки), очолила авторський колектив у створенні посібників зі слухання музики для загальноосвітніх шкіл, написала перший україномовний підручник з російської музики, брала участь – як один із авторів – у створенні підручників з історії української музики. Разом зі своїми друзями та колегами – музикознавцями О.Я. Шреєр-Ткаченко та Г.О. Тюменєвою – К.В. Майбунова була поміж тих, хто йшов неторованими шляхами, закладаючи джерелознавчі та методичні підвалини музикознавчої науки.

Краєзнавча "пристрасть" обумовила коло творчої діяльності (зокрема, створення з її ініціативи у Спільноті композиторів України комісії музичного краєзнавства, яку вона очолювала) та наукових інтересів К.В. Майбурової. Це історія музичного життя Києва, історія Київської консерваторії, дослідження та "реконструкція" українських сторінок біографій П. Чайковського і М. Глінки (у тому числі – великий корпус статей для розділу "Чайковський та Україна" в енциклопедії "П.І. Чайковський", яка готується до видання в Росії). Значним внеском до скарбниці вітчизняного музикознавства були наукові розвідки К.В. Майбурової "Глухівська школа півчих XVIII ст. та її роль у розвитку музичного професіоналізму на Україні та в Росії" (Українське музикознавство, вип. 6. – К., 1971); "Родовід Миколи Маркевича" (Український музичний архів. – К., 2003); "Чайковські в Алапаєвську" (Історія музики в минулому і сучасності: Науковий вісник НМАУ, вип. 12. – К., 2000) та ін.

Краєзнавча й сучасна українська теми посіли важливе місце і в наукових роботах учнів К.В. Майбурової. Це кандидатські дисертації О.Г. Коренюк "З історії музичної освіти в Києві. ХІХ – початок ХХ ст." (1972); Г.М. Фількевич "Музика в українських художніх кінофільмах" (1971); Н.С. Шурової "М.І. Вериківський" (1972).

Яскравий лектор, К.В. Майбурова часто виступала перед широкою аудиторією, вела активну музично-просвітницьку діяльність на радіо, друкувалась як критик у загальній пресі.

Катерина Вікторівна була активним членом всесвітнього руху есперанто. Після створення в СРСР Асоціації радянських есперантистів саме вона відіграла головну роль в організації Українського республіканського відділення, стала його першим президентом і впровадила курси есперанто для студентів консерваторії. Майже десять років К.В. Майбурова очолювала Українську асоціацію і була серед перших представників України на Всесвітніх з'їздах есперантистів у Болгарії, Швейцарії, Бразилії. Отже, як бачимо, перелік "першості", який жартома складала Катерина Вікторівна, можна доповнити.

А пам'ять про Катерину Вікторівну Майбурову живе і довго буде жити у серцях її вдячних учнів, усіх, хто знав цю світлу людину і прекрасного педагога.